

POROZUMIENIE

w sprawie zwalczania przemytu zabytków

Podpisanie czterostronnego porozumienia. Od lewej: podsekretarz stanu w Ministerstwie Kultury, generalny konserwator zabytków Ryszard Mikliński; generalny inspektor, komendant główny Policji Leszek Szreder; podsekretarz stanu w Ministerstwie Finansów, szef Służby Celnej Wiesław Czyżowicz, komendant główny Straży Granicznej, generał dywizji Józef Klimowicz

3 listopada 2004 roku, w trakcie międzynarodowej konferencji poświęconej zwalczaniu przestępczości przeciwko zabytkom, zostało podpisane czterostronne porozumienie pomiędzy ministrem finansów reprezentowanym przez szefa Służby Celnej, ministrem kultury reprezentowanym przez generalnego konserwatora zabytków, komendantem głównym Policji i komendantem głównym Straży Granicznej w sprawie zwalczania nielegalnego wywozu za granicę lub przywozu z zagranicy zabytków.

Podpisany dokument stanowi niezwykle cenne narzędzie w zwalczaniu przemytu zabytków. Po przystąpieniu do Unii Europejskiej sytuacja na polskich granicach zmieniła się diametralnie. Od strony zachodniej, południowej i częściowo północnej graniczymy z państwami należącymi do Unii. Skutkiem tego jest zniesienie kontroli celnej w dotychczasowym kształcie. Obowiązki czuwania nad tym, co jest wywożone z kraju do innych państw unijnych, wzięła na siebie Straż Graniczna. Służba Celna pozostała na zewnętrznych granicach Unii Europejskiej.

Obok zmian organizacyjnych w maju zmieniły się również przepisy dotyczące obrotu zabytkami (w zakresie zgodnym z *Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*). Ukazały się wszystkie rozporządzenia wykonawcze do ustawy (w tym również i to dotyczące trybu składania wniosków o wydanie pozwolenia na wywóz zabytku za granicę), a także zaczęły bezpośrednio obowiązywać rozporządzenia unijne dotyczące zasad wywozu. W *Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z chwilą wejścia Polski do struktur Unii Europejskiej zaczął obowiązywać rozdział 6. –

Sygnatariusze porozumienia: Ryszard Mikliński, generalny inspektor Leszek Szreder, Wiesław Czyżowicz i generał dywizji Józef Klimowicz

Restytucja zabytków wywiezionych niezgodnie z prawem z terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

Wraz z nowymi przepisami spełniono wieloletnie postulaty Służby Celnej i po raz pierwszy zostały wprowadzone specjalne druki na zaświadczenia i pozwolenia na wywóz zabytków z Polski. Wprowadzono dwa rodzaje druków: niebieskie – dotyczą pozwoleń na wywóz zabytków poza teren Unii Europejskiej. Są one w pełni zgodne z regulującymi ten obszar przepisami unijnymi. Zielone – dotyczą obrotu zabytkami między państwami Unii.

Nowa sytuacja i zadania, jakie zostały postawione do realizacji przed wszystkimi służbami, stworzyły konieczność podjęcia jeszcze bliższej niż dotychczas współpracy i współdziałania. Dostrzegł to szef Służby Celnej, który zaproponował opracowanie czterostronnego porozumienia. Udział w pracach nad porozumieniem został natychmiast potwierdzony przez generalnego konserwatora zabytków. W ciągu kilku miesięcy ostateczny kształt porozumienia, uwzględniający interesy wszystkich stron, a jednocześnie gwarantujący wysoką skuteczność, został osiągnięty i porozumienie podpisane.

Współpraca i współdziałanie odbywać się będzie na dwóch szczeblach – centralnym i terenowym. Każdy z sygnatariuszy wyznaczył jednostki organizacyjne odpowiadające za współpracę. Generalny konserwator zabytków, który reprezentuje ministra kultury, przekazał już do wiadomości wszystkim podległym, podporządkowanym i nadzorowanym jednostkom treść porozumienia, zachęcając do nawiązania kontaktów ze wskazanymi w porozumieniu partnerami i wypracowania optymalnych dla danego województwa rozwiązań, uwzględniających zagrożenia lokalne (np. zupełnie inaczej wygląda sytuacja w zakresie przemytu zabytków na granicach wschodnich i zachodnich. Odrębną specyfikę mają przejścia graniczne znajdujące się na lotniskach czy portach).

Jednym z priorytetów podejmowanych w 2005 r. działań będzie prowadzenie na szeroką skalę szkoleń skierowanych do wszystkich partnerów według wspólnie przyjętego programu. Na konieczność rozwinięcia systemu szkoleń zwracają uwagę zarówno Służby Celne, jak i Straż Graniczna. Wszyscy odczuwają konieczność przybliżenia funkcjonariuszom problematyki przestępczości przeciwko zabytkom, ze szczególnym uwzględnieniem ich nielegalnego wywozu.

Drugim, istotnym zadaniem, przewidzianym do realizacji w 2005 r. jest powszechne udostępnienie krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Zapewnienie stałego, bieżącego dostępu do wykazu będzie głównym celem działania Ośrodka Ochrony Zbiorów Publicznych, któremu minister kultury powierzył prowadzenie tej bazy danych. ■

ZADANIA SŁUŻBY CELNEJ W PROGRAMIE OCHRONY ZABYTEKÓW

Służba Celna jest jedną ze struktur administracji państwowej mającej w swoim zakresie kompetencje ochronę zabytków. Obecnie zadania te są realizowane przez funkcjonariuszy celnych zarówno w obrocie unijnym, jak i zewnętrznym. Akcesja Polski do Unii Europejskiej spowodowała zniesienie kontroli celnej granicznej i obecnie jest ona w bardzo ograniczonej formie stosowana jedynie przez Straż Graniczną.

Ujawnione po 1 maja 2004 r. próby nielegalnego wywozu dóbr kultury są efektem współpracy i wymiany informacji pomiędzy naszymi służbami, jednak po przystąpieniu RP do układu w Schengen zostanie zlikwidowana również ta forma kontroli.

Istniejąca wcześniej stała forma kontroli granicznej najczęściej skutkowałą nie ujawnianym w statystyce zawróceniem do kraju przedmiotów zabytkowych, a jedynie czasem ich zatrzymaniem i zajęciem, w przypadku ich ukrycia i niezgłoszenia do wywozu.

Zlikwidowanie tej formy kontroli wiąże się z dużym zagrożeniem dla naszego dziedzictwa narodowego i należy przewidzieć możliwe konsekwencje tej decyzji.

Obecnie przewidzianą strukturą kontrolną w Służbie Celnej są Grupy Mobilne, które będą sprawować kon-

trolę wewnątrz kraju z ukierunkowaniem na towary akcyzowe, towary pochodzące spoza Unii, nielegalne zatrudnienie oraz inne ograniczenia pozataryfowe, w tym nielegalny wywóz zabytków.

Wymienione zadania przy niewielkiej obsadzie etatowej wydają się być bardzo ograniczonym sposobem realizacji zadania ochrony naszych zabytków.

Należy zatem uznać, iż na najbliższą przyszłość przewidziano raczej działania prewencyjne niż kontrolę, której skuteczność można by porównać z wcześniej stosowaną stałą kontrolą graniczną środków transportu drogowego.

Dlatego właśnie należy wykorzystać obecny okres pozostały do przystąpienia RP do układu w Schengen na zaplanowane szkolenia funkcjonariuszy celnych tak, aby Grupy Mobilne, mogły przy